

[REDACTED]

Ministerie van Defensie

Militaire Inlichtingendienst
Afdeling Inlichtingen

Postbus 20701
2500 ES Den Haag

Telefoon (070) 31 880 04
Telex 31337 MVD/GV/NL
Telefax (070) 31 879 51

Aan:

Zie verzendlijst

Uw brief

Uw kenmerk

Ons nummer

98004588

Datum

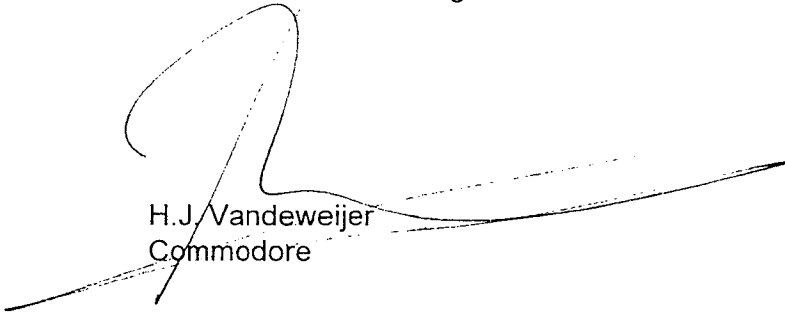
2 sept 1998

Onderwerp

Voormalig Joegoslavië (32/98)

1. Hierbij doe ik U toekomen een notitie over de recente ontwikkelingen in het voormalige Joegoslavië.
2. Zonder bijlage is deze brief ongerubriceerd.

Hoofd Militaire Inlichtingendienst

H.J. Vandeweijer
Commodore

Bijlagen

één (1)

Bezoekadres

Kalvermarkt 28, Den Haag

Doorkiesnummer

(070) 31 87433

Verzoeken bij beantwoording datum, nummer en onderwerp te vermelden.

[REDACTED]

VERZENDLIJST behorende bij brief MID nr.98004588

d.d. 2 sept 1998

AAN:

Ministerie van Algemene Zaken
t.a.v. Coördinator van de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten, [REDACTED]

Hoofd Binnenlandse Veiligheidsdienst
t.a.v. [REDACTED]

Ministerie van Buitenlandse Zaken
t.a.v. plv DGPZ

NL-HPMV NAVO-Brussel

NL-NMR SHAPE, [REDACTED]

DCBC, t.a.v. Hfd Dplg door middel van hardcopy en diskette

INTERN:

HMID

HACIV t.a.v. BCI

HAI

HBMA

MID-cel

Archief

[REDACTED]

MINISTERIE VAN DEFENSIE
MILITAIRE INLICHTINGENDIENST
Afdeling Inlichtingen

ONTWIKKELINGEN IN DE VOORMALIGE JOEGOSLAVISCHE FEDERATIE

32/98

(Afgesloten 011200 SEPT 1998)

Conclusie/voorzicht

De gebeurtenissen in Bosnië-Herzegovina staan in het licht van de komende verkiezingen. Diverse partijen maken melding van intimidatie door politieke tegenstanders en politici proberen elkaar in diskrediet te brengen. Deze periode wordt tevens gekenmerkt door 'gespierde verkiezingstaal.'

In Kosovo is nog altijd geen dialoog op gang gekomen. De 'indirecte onderhandelingen' via ambassadeur Hill duren voort maar hebben nog altijd niets opgeleverd. Er is nog geen 'schaduwregering' gevormd door de Kosovo-Albanezen, maar er is inmiddels wel een nieuwe onderhandelingsteam geformeerd door schaduwpresident Rugova.

In Macedonië bereiden de politieke partijen zich voor op de parlements verkiezingen die voor 18 oktober gepland staan. Er is toenadering tussen de gematigde en militante etnisch Albanese partijen waarneembaar, wat een gevaar betekent voor de stabiliteit van het land.

Bosnië-Herzegovina

Moslim/Kroatische Federatie (MKF)

Westendorp eist aftreden HDZ-politicus

HV Westendorp heeft er bij de Bosnisch-Kroatische HDZ op aangedrongen dat de burgemeester van de noord-Bosnische stad Orasje, Benkovic, die tot deze partij behoort, binnen twee weken tot aftreden wordt gedwongen. Aanleiding is het feit dat Benkovic zich verzet tegen de terugkeer van (niet-Kroatische) vluchtelingen en een atmosfeer schept die het houden van vrije en eerlijke verkiezingen doorkruist. Zo zou Benkovic zich hebben bediend van de steun van leden van de (voormalige) Bosnisch-Kroatische strijdkrachten (HVO) en bovendien gemeentepersoneel onder druk zetten om HDZ te stemmen.

Met dit ultimatum brengt Westendorp de HDZ, en met name Jelavic in een lastig parket. Voldoen zij aan de eis van Westendorp, dan geven zij daarmee openlijk toe dat het gedrag van Benkovic niet in de haak is. Dat kan ten koste gaan van de aanhang van de HDZ in de komende verkiezingen, omdat verreweg de meeste Kroaten tegen etnische herintegratie zijn, zeker in een zo gevoelig gebied als de Posavina-corridor waar Orasje gelegen is. Voldoet de HDZ niet aan de verlangens van Westendorp, dan dreigen nieuwe sancties van de OVSE.

Nieuwe kritiek Izetbegovic op Tudjman

De voorzitter van het Bosnische presidium en de belangrijkste Bosnische Moslimpartij SDA, Izetbegovic, heeft op 31 augustus andermaal felle kritiek geuit op Kroatië. Volgens Izetbegovic is Kroatië erop uit Bosnië-Herzegovina zwak te houden, onder meer door het land stelselmatig het gebruik van de Kroatische haven Ploce te ontzeggen. Hij zei dat Kroatië kennelijk liever Bosnië-Herzegovina schaadt dan zichzelf verrijkt. Izetbegovic deed zijn uitspraak na een ontmoeting met de Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken Albright, die andermaal onderstreepte dat er geen sprake kan zijn van een opdeling van Bosnië-Herzegovina en een bijstelling van "Dayton".

[REDACTED]

Hoewel bij alle uitspraken van Bosnische leiders dezer dagen in gedachten moet worden gehouden dat er verkiezingen in het verschiet liggen, geldt dat vermoedelijk het minst van al voor Izetbegovic, omdat zijn herverkiezing tot Moslim-presidiumlid hem bijna niet kan ontgaan. Zijn woorden aan het adres van Kroatië moeten derhalve worden gezien als een indicatie hoe ver het conflict tussen (primair Bosnische) Kroaten en Moslims reeds is verdiept, en hoezeer laatstgenoemden daarvoor het Kroatische bewind verantwoordelijk houden. Inderdaad lijkt Kroatië er allerminst in geïnteresseerd te zijn om de Bosnische Moslims een goede zeehaven te verstrekken. Onderhandelingen over Ploce slepen zich reeds sinds 1995 zonder tastbaar resultaat voort. Daardoor kan Bosnië-Herzegovina slechts mondjesmaat exporteren en mist het miljoenen aan in- en uitvoerrechten, die nu in Kroatische zakken verdwijnen.

Izetbegovic vergoelijkt demografische trends in Sarajevo

Izetbegovic heeft op 31 augustus begrip geuit voor het feit dat er slechts langzaam niet-Moslims terugkeren naar Sarajevo. Hij wees erop dat Moslim-veteranen uit de oorlog de meeste woningen in de Bosnische hoofdstad bewonen en dat het daarom immoreel zou zijn de betreffende huizen aan hun oorspronkelijke bewoners terug te geven.

Vorig jaar was er reeds een conferentie gehouden over de noodzaak van herstel van de oorspronkelijke bewoners van Sarajevo (49% Moslims, 28% Serviërs, 7% Kroaten). Dat was destijds erg pijnlijk voor de Moslims, omdat zij sterk aandringen op de terugkeer van vluchtelingen (primair Moslims) naar wat momenteel Servisch of Kroatisch gebied is, maar tegelijkertijd geen haast maken bij maatregelen die de terugkeer van niet-Moslims naar Moslim-gebied beogen. Zeker in het geval van Sarajevo is er een tendens onder de Moslims om de stad bijna exclusief "Moslim" te houden. Deze ontwikkeling leidde eerder tot de instelling van strafmaatregelen tegen het stadsbestuur door de OHR. Feit blijft echter dat deze ontwikkeling in Sarajevo haaks staat op de principes van "Dayton" en derhalve onderwerp van kritiek van de internationale gemeenschap zal blijven.

Bosnisch-Servische republiek (RS)

Dodik pleit voor reductie SFOR

Dodik heeft op 28 augustus opgeroepen tot een vermindering van de internationale militaire presentie in Bosnië-Herzegovina. Ook zouden de Bosnische autoriteiten een grotere verantwoordelijkheid moeten krijgen voor het eigen bestuur, vooral op lokaal niveau. Tenslotte zei Dodik dat de arrestatie van oorlogsmisdadigers zoals de voorganger van Plavsic, Karadzic, een taak van de internationale gemeenschap is. Hij zei dat de persoon in de RS die Karadzic aan het ICTY zou uitleveren, er rekening mee moet houden dat zijn (of haar) populariteit wordt aangetast.

Al deze uitspraken onderstrepen dat de nationalistische propaganda in de RS nog steeds de kiezers aanspreekt. De gemiddelde Bosnische Serviër is ervan overtuigd dat de internationale gemeenschap partijdig is tegen hem en wantrouwt derhalve de internationale intenties jegens de RS. Om die reden moeten ook de krachten die de reputatie van gematigdheid proberen op te houden zonder dat deze verdiend is, de indruk vermijden de Bosnisch-Servische belangen op te willen offeren. Dat Dodik met een aantal van deze pleidooien indruist tegen het bepaalde in "Dayton", wordt daarbij voor het gemak door de vingers gezien. Opmerkelijk is overigens dat in ieder geval Dodik de aanwezigheid van SFOR, en de impliciete garantie die de NAVO-vredesmacht biedt tegen een eventuele aanval van de kant van de MKF, minder belangrijk vindt dan zijn eigen electorale positie. Daaraan kunnen tactische overwegingen ten grondslag liggen, maar vast staat dat de Servische leiders minder vaak uiting geven aan de vrees voor een op handen zijnde revanche-poging van Moslim-zijde dan bijvoorbeeld een jaar geleden.

Albright weigert Krajisnik te ontmoeten

Albright heeft op 31 augustus besprekingen gevoerd met Izetbegovic en Zubak. Zij weigerde echter het Servische lid van het presidium Krajisnik te ontmoeten, omdat zij verklaarde alleen te willen spreken met personen die het Dayton-verdrag ondersteunen.

Hoewel het zwak van de Amerikaanse regering voor de huidige Bosnisch-Servische regering overbekend is, lijkt met deze aankondiging van Albright toch een nieuwe brug overschreden te zijn. Immers, Krajisnik is in door de OVSE goedgekeurde verkiezingen tot Servisch lid in het Bosnische presidium gekozen. Als het al zo

[REDACTED]

is dat hij openlijk afstand heeft genomen van het verdrag van Dayton, dan zou Albright toch over voldoende invloed moeten beschikken om zijn aftreden te bewerkstelligen. Bovendien is het juist de door de VS zo geadoreerde Bosnisch-Servische regering die de afgelopen tijd maatregelen heeft genomen die op gespannen voet staan met "Dayton". Het zal door de partij van Krajisnik, de SDS, worden gepresenteerd als een nieuwe indicatie dat de internationale gemeenschap een instinctieve afkeer heeft van Serviërs. Als zodanig kan de stap van Albright een contra-productieve werking hebben.

Kroatië

Felle kritiek Albright op Tudjman

Albright heeft op 30 augustus, voorafgaande aan haar bezoek aan Bosnië-Herzegovina, felle kritiek geuit op het beleid van de Kroatische regering. Zij noemde het bewind van Tudjman autoritair en onvoldoende democratisch. Ook zou er onvoldoende persvrijheid heersen. Een ander onderwerp van kritiek was de betrokkenheid van Kroatië bij de Bosnische Kroaten. Deze betrokkenheid zou ten koste gaan van de samenhang van Bosnië-Herzegovina. Hoewel er met name met betrekking tot het herstel van de vooroorlogse etnische verhoudingen in de visie van Albright reden was voor optimisme, is er volgens haar nog een lange weg te gaan. Tudjman verwierp in zijn reactie de meeste kritiek van Albright, maar weigerde in te gaan op eerdere speculaties dat Kroatië nog dit jaar zou kunnen toetreden tot het "Partnership for Peace" van de NAVO.

De woorden van Albright wijzen erop dat Kroatië nog lang geen stabiele, pluralistische democratie kan worden genoemd. De kritiek is overigens opmerkelijk, omdat de internationale gemeenschap Kroatië tot op heden met fluwelen handschoenen heeft aangepakt en, ondanks enkele kritische kanttekeningen, het land graag in positieve zin spiegelde met Servië. De belangrijkste illustratie daarvan was het internationale bagatelliseren van de Kroatische invasie van de voormalige Krajina in 1995, die leidde tot een grootschalige verandering in de etnische structuur van dat gebied. De vraag is echter of de kritiek van Albright enig effect zal sorteren op Tudjman, van wie niet verwacht kan worden dat hij zijn opstelling ten aanzien van Bosnië-Herzegovina, de Serviërs of zijn eigen oppositie ingrijpend zal wijzigen in de korte tijd die hem vermoedelijk nog rest.

Oppositie zoekt weer toenadering

De belangrijkste Kroatische oppositiepartijen hebben op 28 augustus op het niveau van hun partijvoorzitters een bijeenkomst gehouden, waarbij is afgesproken alle onderlinge verschillen opzij te zetten en de samenwerking te intensiveren. Het betrof de Sociaal-Democratische Partij (SDP), de twee liberale partijen LS en HSLS, de Kroatische Boerenpartij (HSS), de Istrische Democratische Partij IDS en de Kroatische Volkspartij HNS.

In het verleden zijn herhaaldelijk pogingen gedaan om de hopeloos verdeelde oppositie sterker te laten samenwerken. Het enige bindmiddel is echter het gezamenlijke verzet tegen de HDZ, terwijl het onderlinge wantrouwen groot is. Zo is het eerder dit jaar nog gekomen tot een scheuring in de Liberale Partij, waaraan LS en HSLS hun bestaan danken. Zoals in zoveel Balkan-landen betrof het tenminste evenzeer persoonlijke rivaliteiten tussen leiders als ideologische verschillen. Te verwachten is dat de oprecht gevoelde behoefte om het machtsmonopolie van de HDZ te doorbreken een krachtige impuls tot samenwerking zal zijn, maar dat de onderlinge verdeeldheid toch weer een splijtzwam zal blijken.

Joegoslavië

Kosovo

Demaci in staat van beschuldiging

De voorzitter van een etnisch-Servische splinterpartij heeft op 31 augustus een aanklacht ingediend tegen de voormalige leider van de Kosovo-Albanese oppositiepartij PPK, Demaci. Volgens de beschuldiging maakt Demaci zich schuldig aan ondermijning van de territoriale integriteit en constitutionele orde van Servië, aan gewapende opstand en terrorisme. Daarvoor zou volgens de voorzitter van de betreffende partij, een advocaat, in het uiterste geval zelfs de doodstraf kunnen worden uitgesproken.

[REDACTED]

Hoewel het op het oog een particulier initiatief betreft, kan het verstrekkende gevolgen hebben. Demaci heeft vorige maand openlijk verklaard een politiek leider te zijn van het "Kosovo Bevrijdingsleger" (UCK) en zich daarmee gelieerd aan een organisatie die zich in de ogen van (niet alleen extremistisch georiënteerde) Serviërs schuldig maakt aan de in de aanklacht genoemde misdrijven. De vervolging van Demaci kan een poging zijn om hem politiek monddood te maken. Dat zou de kansen op een dialoog tussen de Servische regering en de "schaduwpresident" van Kosovo (en Demaci's voornaamste rivaal), Rugova, kunnen verbeteren. Overigens heeft Demaci al de nodige ervaring in Servische gevangenissen. In totaal verbleef hij er reeds 21 jaar en toen hij vrij onverwacht in 1990 werd vrijgelaten, had hij nog vijf jaar te gaan. Ook zijn eerdere detenties hadden te maken met activiteiten contra de Servische (en Joegoslavische) staat.

Nieuwe regering van Kosovo in de maak

Uit kringen van de LDK, de partij van Rugova, is op 31 augustus gemeld dat er de komende dagen een nieuwe "regering" van Kosovo zal worden benoemd. Deze zal opnieuw onder leiding staan van "premier" Bukoshi. Naar verluidt zal de politicus die door Rugova is benoemd tot de belangrijkste onderhandelaar met de Servische regering, Agani, tot vice-premier worden benoemd. Er zou nog geen zekerheid bestaan over de vraag of ook Demaci of andere politieke kopstukken van het UCK deel zullen uitmaken van het nieuwe kabinet.

Hoewel de verkiezingen voor het nieuwe "parlement" in Kosovo reeds in maart zijn gehouden, is grote vertraging ontstaan bij de vorming van een nieuw kabinet. Daarbij speelden twee problemen een hoofdrol. Ten eerste was daar de persoonlijke wrijving tussen Bukoshi en Rugova, hoewel beiden tot de LDK behoren. Dit probleem werd echter in de schaduw gesteld door onenigheid over regeringsdeelname van het UCK. Dit "leger" heeft herhaaldelijk onderstreept het gezag van Rugova en de door hem benoemde regering niet te zullen erkennen. Met name de wenselijkheid om met de Servische regering te onderhandelen, zoals de internationale gemeenschap heel graag zou willen, was een bron van discussie. Er is geen reden om aan te nemen dat dit dispuut en de persoonlijke tegenstellingen tussen de diverse spelers nu opgelost zijn. Mocht er op korte termijn een nieuw kabinet worden benoemd, dan zullen de problemen waarschijnlijk onverminderd voortduren. Een door alle Kosovo-Albanese partijen gedragen initiatief voor een dialoog over de politieke toekomst van Kosovo, laat staan een compromis, is even ver weg als ooit.

Agani wil voorlopig niet onderhandelen

Agani heeft op 26 augustus verklaard dat er geen kans is op onderhandelingen zo lang het "Servische offensief tegen de bevolking van Kosovo" voortduurt. Weliswaar gaf Agani toe dat de "indirecte onderhandelingen" via de Amerikaanse ambassadeur in Macedonië, Hill, voortduren, maar daarbij zou nog niet voldoende basis voor een directe dialoog zijn gevonden. Agani ontweek een antwoord op de vraag of de door de internationale gemeenschap geformuleerde voorstellen, die erop neerkomen dat Kosovo een deel van Joegoslavië blijft, maar met garanties voor de rechten van minderheden. Agani onderstreepte dat de Kosovo-Albanen zich niet als een etnische minderheid beschouwen.

Agani zit in een lastig parket. Formeel is hij gebonden aan het besluit van het Kosovo-parlement en een clandestien referendum dat zich uitsprak voor onafhankelijkheid voor Kosovo. Zelfs indien hij en Rugova, autonoom dan wel onder druk van de internationale gemeenschap, bereid zouden zijn tot compromissen, zoals die welke zijn geformuleerd door de internationale gemeenschap, dan zou dat koren op de molen zijn van de etnisch-Albanese tegenstanders van de regering, zoals die in het UCK of de politieke rivalen als Demaci. Van Servische zijde bestaat een soortgelijk dilemma, omdat iedere eventuele concessiebereidheid ook afgestraft zou worden door meer radicaal-nationalistische tegenstanders. De Serviërs zijn in zoverre in het voordeel dat de internationale voorstellen dichter bij hun toekomstvisie ten aanzien van Kosovo staan dan die van Agani c.s. Anderzijds volgt de internationale gemeenschap hun daden veel kritischer dan die van de Kosovo-Albanen, hetgeen niet los kan worden gezien van de jarenlange onderdrukking van die Albanen door Belgrado. Dit neemt niet weg dat de door de internationale gemeenschap gewenste dialoog andermaal door de Albanen, en niet door de Serviërs, onmogelijk wordt gemaakt.

Etnische Albanen beschuldigen Tirana

Een Albaneestalige krant uit Pristina, de hoofdstad van Kosovo, heeft de Albanese regering ervan beschuldigd de kwestie-Kosovo aan te wenden om de aandacht af te leiden van het economische verval en de verslechterende veiligheidssituatie in Albanië zelf. In het bericht werd de huidige Kosovo-politiek in negatieve zin afgespiegeld tegen de "meer principiële en evenwichtige" opstelling van de vorige Albanese regering.

[REDACTED]

De kwestie-Kosovo is één van de dominante thema's in de Albanese politiek. Voormalig president Berisha en diens partij beschuldigen de huidige regering-Nano van alles wat slecht is, maar vooral van een te passieve houding ten aanzien van Kosovo. Daarbij moet niet uit het oog worden verloren dat de bewoners van Kosovo stamverwant zijn met die in het noorden van Albanië, de machtsbasis van Berisha. Het bovengenoemde artikel lijkt daarop in te spelen en bovendien bedoeld als een waarschuwing dat de bewoners van Kosovo niet al te veel moeten rekenen op steun uit Albanië.

Macedonië

VMRO-DPMNE neemt geen zitting in kiescommissie

De belangrijkste etnisch-Macedonische oppositiepartij VMRO-DPMNE heeft op 28 augustus verklaard geen afgevaardigden te zullen benoemen in de Commissie die de verkiezingen van oktober a.s. moet voorbereiden. Zij heeft dat besluit genomen uit protest tegen het feit dat ook de etnisch-Albanese partij NDP leden van die Commissie zou mogen benoemen. Volgens VMRO-DPMNE is de NDP, die inmiddels deel uitmaakt van de belangrijkste etnisch-Albanese partij DPA, een illegale organisatie.

VMRO-DPMNE is niet in het Macedonische parlement vertegenwoordigd, omdat zij de regerende coalitie SDSM beschuldigde van fraude in de vorige verkiezingen. De sociaal-economische crisis in Macedonië heeft ook een belangrijke etnische component. Aan beide zijden van het etnische spectrum (bij zowel de Albanese minderheid als de Macedonische meerderheid waarvan VMRO-DPMNE de belangrijkste vertegenwoordiger is) groeit het nationalisme, dat zich richt tegen de andere etnische groepering en de stabiliteit in Macedonië nog verder ondergraaft. Het is sterk de vraag waar die stabiliteit méér mee gediend is: een etnisch nationalistische meerderheid in het parlement die de inter-etnische samenwerking op regeringsgebied onmogelijk maakt, of een hernieuwde boycot van de etnisch-nationalistische partijen die de buitenparlementaire acties van die partijen nieuw leven doet inblazen.

Etnisch-Albanese partijen beloven samenwerking

Op 29 augustus zijn de belangrijkste etnisch-Albanese partijen in Macedonië overeengekomen om de samenwerking zowel vóór als ná de verkiezingen van oktober a.s. te verbeteren. Het betrof naast de DPA de "Partij voor Democratische Voorspoed" (PDP), die deel uitmaakt van de Macedonische regering. Er zouden zelfs afspraken zijn gemaakt voor een zetelverdeling in het parlement na de verkiezingen.

Hoewel in vele Balkan-landen dergelijke afspraken zijn afgeketst op ideologische tegenstellingen, die even vaak weer dienen als verhulling van persoonlijke rivaliteiten, is er een kans dat bovengenoemde afspraken een iets langer leven beschoren zullen zijn. Alle etnische Albanezen in Macedonië klagen over discriminatie van de kant van de Macedoniërs. Zij wenden hun blik ook, mede onder invloed van de economische en sociale problemen in het land, in toenemende mate naar hun volksgenoten in Kosovo en Albanië zelf. Zeker indien aan de andere kant van het Macedonische etnische spectrum het nationalisme groeit, zou dit de solidariteit van de etnische Albanezen stimuleren. Dat zou zonder enige twijfel in het nadeel werken van de stabiliteit van Macedonië.